

Zemské desky (ZD)

Čechy

Zemské desky vznikly za vlády Přemysla II. (asi po roce 1260) a měly původně evidovat majetkoprávní přesuny svobodného (alodního) majetku. ZD byly vedeny při zemském soudu. Ten byl z počátku institucí královskou, postupně (po smrti Přemysla II. a následném vyměření Přemyslovců) se stal institucí stavovskou. Zemské desky ztratily svůj význam v 19. století v souvislosti s reformami Josefa II.

Do zemských desek se zapisovaly nejen majetkové převody šlechty, ale řešily se v nich i spory a žaloby šlechticů.

Pravděpodobně již od počátku své existence se zemské desky dělily na desky:

- půhonné – žaloby a soudní obeslání
  - trhové – převody nemovitostí
  - zápisné – zápisy dluhů; vznikly za vlády Karla IV.
    - a) větší – dluhy na 100 kop grošů
    - b) menší – dluhy pod 100 kop grošů
  - památné – rozsudky soudu a usnesení zemského sněmu; polovina 15. století
- (vedle těchto hlavních řad existovala i velká řada pomocných druhů knih)

V roce 1541 byla většina ZD při požáru Malé Strany a Pražského hradu zničena. Hlavní deskové řady však byly ihned obnoveny. Jedna z ochranných kopií obnověných ZD mělo být vytvoření kopie, která bude uložena na Karlštejně. Avšak brzy bylo opisování zastaveno kvůli velkým nákladům.

Desky byly vedeny v tzv. *kvaternech* – čtyři archy pergamenu, které byly svázané v knihu.

Morava

Podle českého vzoru začaly být vedeny zemské desky na Moravě od roku 1348. Desky byly vedeny ve dvou řadách – půhonné a trhové. Zvláštností bylo, že byly vedeny také ve dvou místních řadách – olomoucké a brněnské. Důvodem bylo dvojí sídlo moravského zemského soudu. V roce 1642 došlo ke sloučení těchto dvou místních řad.

Slezsko

Ve 14. století byly zavedeny zemské desky i v opavském (od roku 1410) a krnovském (od roku 1404) knížectví. V Těšínsku se zemské desky prosadily až v 16. století. Zemské desky se ve Slezsku dělily na knihy přední (půhonné desky) a zadní (trhové desky).

Edice

České

DVORSKÝ, F. – EMLER, J. (edd.): *Reliquiae tabularum terrae citationum vetustissimae – Nejstarší zbytky desk zemských půhonných*. Praha 1868.

EMLER, J. (ed.): *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum – Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých*. sv. I.-II. Praha 1870-Praha 1872.

LETOŠNÍK, V. (ed.): *Die böhmische Landtafel. Inventar, Register, Übersichten*. Praha 1944.

Moravské

CHLUMECKÝ, P. – CHYTL, J. – DEMUTH K. – WOLFSKRON, A. (edd.): *Moravské zemské desky (Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren)*. Brno 1856.

KALINA, T. (ed.): *Moravské zemské desky. II. sv. řady brněnské 1480-1566*. Brno 1950.

ROHLÍK, M. (ed.): *Moravské zemské desky. III. sv. řady brněnské 1567-1641*. Praha 1957.

MATĚJEK, F. (ed.): *Moravské zemské desky. II. sv. řady olomoucké 1480-1566*. Brno 1948.

MATĚJEK, F. (ed.): *Moravské zemské desky. III. sv. řady olomoucké 1567-1642*. Brno 1953.

Literatura

HLAVÁČEK, I. – KAŠPAR, J. – NOVÝ, R.: *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany 2004.

ŠEBÁNEK, J. – FIALA, Z. – HLEDÍKOVÁ, Z.: *Česká diplomatika do roku 1848*. Praha 1984.